

ONOMÀSTICA -
PROPER NAMES

El nom dels carrers de Torrebesses al llarg del temps

Torrebesses street names
throughout history

pàg. 6-14



**Maria Jesús
Monclús i Puig**
Mestra i investigadora
moncluspuig@gmail.com

RESUM

Al llarg de la història de Torrebesses, es pot copsar que els seus habitants, en general, mai van donar importància a la comoditat de les cases i per descomptat tampoc al nom dels carrers. Així es troben noms molt particulars, que van canviant d'acord amb les circumstàncies. Afortunadament, aquesta conducta ha canviat d'un temps ençà. La curiositat per saber si aquesta informació era o no del tot certa, ha impulsat la cerca del nom dels diferents carrers al llarg del temps.

PARAULES CLAU

Carrers, noms, toponímia, Torrebesses.

ABSTRACT

Throughout the history of Torrebesses, it can be seen that its inhabitants, in general, never gave importance to the comfort of the houses and certainly not to the names of the streets. This is how we find very particular names, which change according to the circumstances. Fortunately, this behaviour changed some time ago. The curiosity to know whether this information was entirely true, has driven the search for the name of the different streets over time.

KEYWORDS

Streets, names, toponymy, Torrebesses.

En el curs del treball d'investigació fet sobre diversos aspectes de la història de Torrebesses, he copsat que, en diferents documents, els noms dels carrers variaven al llarg del temps, així com la coincidència de més d'un nom per al mateix carrer en el mateix espai de temps.

Aquests resultats em van generar la idea que aquest tema no va preocupar gaire a cap de les generacions dels torrebessins. Per poder donar compliment a aquesta idea, vaig fer una recerca més acurada i el resultat és el següent recull.

La Vileta

Referent a aquest indret, des de l'any 1600 sempre ha estat aquest el nom trobat, fins ara que és conegut com a plaça de la Vileta. (Fig. 1)

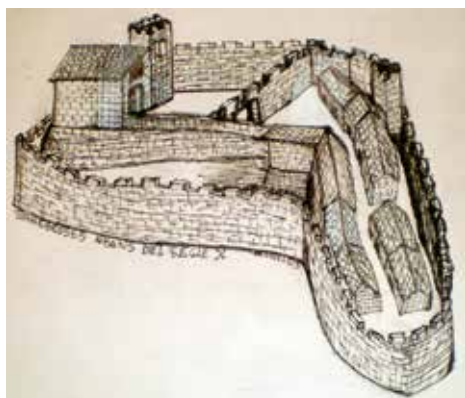


Fig. 1. Aproximació a com podia ser la Vileta, vers el principi del poble fins al segle x. Dibuix de l'autora.

PRIMERA AMPLIACIÓ DEL POBLE



Fig. 2. Aproximació a com era el poble vers el segle xi. Dibuix de l'autora.

Entre els segles x i xi construeixen una muralla nova, ampliant així el recinte del poble. (Fig.2)

José Ruy Fernández ens diu el següent:

A mediados del s. XII la componían la(s) calle(s) de la Vileta, de Dalt, Toll y Gort, quedando cercadas estas cuatro calles (que entonces tenían otros nombres), por medio de dos lienzos de muralla que partían, uno por la parte del Este y otro por el Oeste (JANÉ: 1350a).

Carrer de Dalt

El primer i més antic nom d'aquest carrer és el de *carrer de la Palla*,¹ amb el que és conegut fins ben entrat el segle XIX. Després conviuen els noms de *carrer de la Palla* i *carrer del Colomer*.² És nomenat *carrer de Dalt*,³ fins a finals del segle XX, quan, per part de l'Ajuntament de Torrebesses, es canvia a *carrer del Museu* (ROIGÉ i MORENO 1985), com a homenatge al museu que es funda en aquest carrer, i per fi, a principis del segle XXI es canvia el nom pel de *carrer del Museu de Josep Jané i Periu*, en homenatge a en Jané, que va fundar aquest museu de Torrebesses. (Fig. 3)



Fig. 3. Plànol del carrer amb l'espai propietat dels Gort (en verd) i propietat d'en Faust (en vermell).

Carrer Porxo de Gort

En el capbreu de 1631 es diu que abans es deia *carrer Major*, i a l'any 1631, *carrer dit d'en Gort*.⁴ En el document *Llevador de Cens* conviuen dos noms: el de *carrer Major* i el de *carrer d'en Faust*.⁵ Els noms de Gort i d'en Faust els rep per ser els que tenen més terreny en l'esmentat carrer. Cap a la meitat del segle XIX, el carrer canvia i en diuen *carrer del Perxe*.⁶ En aquest temps es devia construir el porxo de Gort que ara es coneix com a *carrer Porxo de Gort*. (Fig. 4)

¹ Arxiu Històric de Lleida (AHL), Protocols notarials, circumscripció de Lleida. Tom 1241, fol. 50v-52.

² AHL, Protocols notarials, circumscripció de Lleida. Tom 166, fol. 25v-26.

³ AHL, Protocols notarials, circumscripció de Lleida. Tom 171, fol. 191-192.

⁴ Arxiu Històric Nacional d'Espanya (AHN), M. – Llibre N-2 – 1631 – 13929 s. XVII- Capbreu del lloc i terme de Torrebesses.

⁵ AHN, M. – Clero-regular – secular 13969.

⁶ AH, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 1657, fol. 35v-36.

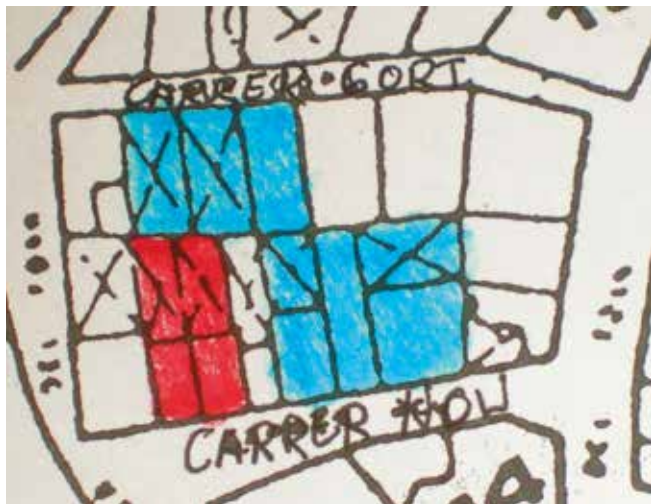


Fig. 4. Plànol del carrer amb l'espai propietat dels Cabestany (en blau) i casa dels Almacelles (en vermell).

Carrer Nou

Els noms més antics que es troben són aquests: *carrer Nou*, i abans *carrer dels Cabestany*⁷ (els Cabestany hi tenien bastant terreny [color blau en el plànol]; *Carrer del Batlle Vell*⁸ (en aquest carrer s'hi troba la casa dels Almacelles; aquest nom creiem que es referia a Jaume d'Almacelles, el qual l'any 1455 era batlle de Torrebesses i signa la Concòrdia de la venda del poble amb Escala Dei [JANE 1455b], i *carrer del Batlle*⁹ (una abreviació de batlle Vell). En el Capbreu 1631 ja es veu consolidat el nom de *carrer Nou* i així se segueix nomenant fins ara.¹⁰

Carrer del Forn

Els primers noms són els següents: *Camí que va a la Font*¹¹ (aquest carrer, que en un principi tenia la categoria de camí, portava a la font, que també era coneguda com la Font Rodona), *Carrer vulgarment dit de les Roquetes*¹² (el nom és a causa de les roques que es trobaven en aquesta part del carrer, quan el carrer encara no estava pavimentat); *Carrer de baix* (FARRÉ i GUIU); *Carrer de la Ferreria*¹³ (és a causa de la ferreria que hi havia en la casa coneguda com cal Carlets, després cal Gili); *Carrer del Forn*¹⁴ (va ser nomenat amb aquest nom a partir que el forn del Toll va deixar de funcionar i va començar a funcionar el d'aquest carrer).

Plaça Pere Roigé

Aquesta plaça està ubicada en un terreny al costat de l'església. En aquest terreny s'hi alçava una casa propietat particular. Per tal de donar més visibilitat a l'església, el propietari d'aquesta casa la va cedir a l'Ajuntament i aquest va nomenar la plaça amb el del propietari, Pere Roigé. (Fig. 5)

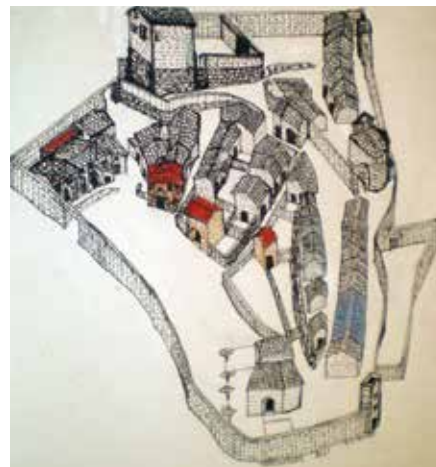


Fig. 5. Aproximació a com era el poble vers el segle XVII. Dibuix de l'autora.

Carrer del Toll

En passar el poble en poder d'Escala Dei, van fer ampliar el recinte del poble. Per aquest motiu, entre la segona meitat del segle XV i la primera del segle XVI, es va construir un altre pany de muralla. En el nou espai s'hi va formar el carrer del Toll. En un principi, en ésser buit de cases, formava una gran plaça, en la qual sospitem que van tenir lloc els actes formals de vassallatge del Capbreu de l'any 1631.

Per poder explicar millor els diferents noms, separarem el carrer del Toll en cinc parts:

1. La part de carrer que va des del carrer del Forn, fins al carrer del Toll. Els noms trobats són *Cap del Toll*¹⁵ i *Baixada carrer Major*.¹⁶
2. La que va des del carrer del Forn, fins a la plaça dels Pagesos. Els noms són els següents: *carrer del Forn de Llardecans*,¹⁷ *carrer vulgarment dit del Portal Nou*.¹⁸ És a causa del portal Nou que van construir al costat de cal Batlle i que donava sortida al carrer del Toll i a tots els carrers que donen a l'esmentat carrer Toll. També *Carrer del Forn Vell*,¹⁹ La

⁷ Veure nota 4.

⁸ Veure nota 4.

⁹ Veure nota 4.

¹⁰ Veure nota 4.

¹¹ Veure nota 4.

¹² AHL, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 165, fol. 278-280.

¹³ AHL, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 51, fol. 1399-1401.

¹⁴ AHL, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 1546. Escripura 466, fol. 35v-36.

¹⁵ AHN, M. – Llibre N- 2 – 1631 – 13929 s. XVII – Capbreu del lloc i terme de Torrebesses.

¹⁶ AHL, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 51, fol. 72-73.

¹⁷ AHN, M. – Llibre N- 2 – 1631 – 13929. s. XVII – Capbreu del lloc i terme de Torrebesses.

¹⁸ AHL, Protocols notarials circumscripció de Lleida. Tom 1212, fol. 53.

¹⁹ AHN, Clero-regular – secular. 13969.

*Plaça Major, carrer Major*²⁰ i *carrer del Toll* (ESTADELLA 1921), com ara se'l coneix.

3. La més gran, que va des d'aquesta Plaça fins a la Placeta:

En l'any 1631 ja es coneix com a *carrer del Toll*, però no arriba a quallar. Després: *carrer dit de les Boteres*.²¹

Podríem pensar en les boteres que coneixem al costat de cal Sant Roc, en la Placeta, però no, les boteres a les quals es refereix són els llocs per on sortia l'aigua dels diferents carrers que donaven a aquest indret, per tant, amb l'ampliació, les antigues boteres quedaven dintre del recinte emmurallat i el terreny del carrer del Toll. La Plaça i per fi *carrer del Toll*.²²

4. En la Placeta, trobem els noms de *plaça del Toll*²³ i després *carrer del Toll* i *Placeta*.²⁴

5. La part que va des de la Placeta, fins al carrer de Dalt.

Carrer dit del Toll,²⁵ *carrer del Colomer*.²⁶ És el nom de la partida *Carrer de baix*.²⁷ El nom ve en contrast amb el *carrer de Dalt* i *carrer del Toll*.

El Racó

El nom més antic que trobem és el de *Cap de la Vila*. Aquest nom esdevé del fet que el Racó era el final del carrer de la Palla i d'aquí que el consideressin amb aquest nom. També *carrer de Baix*, *Sol del carrer de la Palla* i *el Racó*.²⁹

SEGLE XVIII. CARRERS FORA MURALLES

En aquest segle, Torrebesses assoleix una certa prosperitat. La població augmenta i es construeixen noves cases. El terreny del Toll, que quedava per edificar, s'omple totalment i a més s'obren nous

carrers, que són els següents: El carrer del Clavell, el carrer del Joc i el carrer del Portal.

Carrer del Clavell

Situat en la part nord del poble i, des de sempre, el camí per on s'accedia al poble. Està construït entre dues partides: Les cases de la part dreta, en l'anomenat Tossalet dels Infants i les cases de la part esquerra, en la partida del Collet del Batlle. Els noms que trobem són els següents: *Carrer del Tossalet dels Infants*,³⁰ *Carrer Raval de l'Església*,³¹ *La carretera que va a la ciutat de Lleida*,³² *Carrer Raval del Darrere*,³³ *carrer de les Eres o del Clavell*³⁴ i, per fi, *carrer del Clavell*, com el coneixem actualment.

Carrer del Castell

El nom més antic en l'any de 1631, és el de *Partida del Collet del Batlle*.³⁵ Més tard, en el segle XVIII, aquest nom s'havia vulgaritzat i havia esdevingut el nom com el *Covet del Vall*.³⁶ Durant el segle XX, aquest carrer també li deien el «Covet»; creiem que és un vestigi de l'antic nom que romania en la parla de la gent que hi vivia. (Fig. 6)



Fig. 6. Plànol de Torrebesses vers el segle XVIII.

²⁰ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 53. Escriptura 13.

²¹ Veure nota 17.

²² AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 1504, fol. 76 a 78; tom 1252, fol. 35v-37.

²³ Veure nota 19.

²⁴ AHN, M. – Llibre N – 2 – 1631 – 13929. s. XVII- Capbreu del lloc i terme de Torrebesses.

²⁵ Ibídem.

²⁶ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 166, fol. 25v-26.

²⁷ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 1212, fol. 50v-51.

²⁸ Veure nota 17.

²⁹ Veure nota 26.

³⁰ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 164, fol. 18v-19.

³¹ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 1217, fol. 172v-175.

³² AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 166, fol. 33v-34.

³³ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 577, fol. 134.

³⁴ AHL, Protocols notarial circumscripció de Lleida. Tom 1663. Escriptura 54, fol. 73.

³⁵ Veure nota 34.

³⁶ Veure nota 34.

En el mateix any de 1631, *El Camí que allí n'hi passa*,³⁷ després, *carrer Davall de la Vileta*.³⁸ Ja en el segle XX, *carrer del Clavell*.³⁹ Era considerat una part del dit carrer, fins que es va canviar el nom i se'l va conèixer com *carrer del Castell*, nom que encara conserva.

Carrer del Joc

El primer nom que trobem és el de *Camí del Covet del Vall* (NEBOT 1707-1833); després, més tard, *Carrer dit del Xiquet d'Oró* 41 ve definit pel fet que hi construeixen una casa per Francesc Oró i Castelló, conegut primer com el Xiquet d'Oró i després com Jepo. És fill de casa Oró i comença la seva casa en l'any 1740 (MONCLÚS 1740a). Després comencen a nomenar-lo *Carrer o Raval del Castell*,⁴⁰ *Carrer o Raval del Joc de la Pilota*.⁴¹ El construeix en Joan Torredadella i, en data 24 de març de 1834, li concedeixen la llicència (JANÉ 1834b). Els dos noms anteriors conviuen amb el de *Raval de casa Jepo*. Com ja hem dit anteriorment, es tracta d'un fill de casa Oró. Un temps més tard, es consolida el nom de *carrer del Joc*.⁴²

Carrer del Portal

Aquest carrer està situat al sud del poble. Comença en el portal i baixa en pendent, des del seu començament fins al final. D'aquest carrer en trobem molts noms: *Partida davall de la Vila*,⁴³ es tracta del terreny més a prop de la muralla, per la part de fora. També va ser conegut com el *Camí de la Font Rodona*;⁴⁴ aquest carrer mena a la font, que en aquell temps era rodona. *Carrer Major*,⁴⁵ en alguns carrers del poble, al principi els consideren el carrer Major. *Carrer de Sant Roc*;⁴⁶ aquest carrer mena cap al camí de l'ermita. *Carrer Raval de la Creu*⁴⁷ i *carrer de la Creu*.⁴⁸ En aquest indret hi va existir una Creu de Terme; estava situada en el pati en el qual ara està edificat el Tanatori, en la part que acabava en punta.

En la foto es pot veure la part final del carrer del Portal. Al fons a la dreta, les cases de cal Flores i cal Zori. Com es pot copsar, el carrer encara no estava pavimentat (JANÉ 1967b). (Fig. 7)



Fig. 7. Foto del lloc on van trobar la base de la creu i, en primer pla, la mateixa base abans de ser extreta del seu lloc d'origen. Foto de l'any 1967 aproximadament.

Aquesta part de baix del carrer era coneguda com *Partida de la Font*, que abans es va dir de *La Peixera*,⁴⁹ *carrer de la Font*,⁵⁰ *carrer del Portal de la Font*.⁵¹ Era el Portal que donava pas al camí de la Font Rodona.

Carrer del Portal de Canut (FONT 1914)

Prenia aquest nom perquè el Portal estava adossat a la casa que era coneguda com a casa Canut, ara ca la Bessona i, ja en el segle XIX, *carrer del Portal*, com el coneixem ara.⁵²

SEGLE XIX: NOUS CARRERS

Els terrenys de la vora del poble eren propietat del Monestir d'Escala Dei, fins les lleis de desamortització i de reforma d'ordes religioses que els governs isabelins porten a terme a partir de 1835 i que té com a conseqüència la desaparició de la comunitat cartoixa d'Escala Dei, com a la resta d'ordes religioses tret de les femenines (MONCLÚS 2022: 42).

³⁷ Veure nota 24.

³⁸ Veure nota 32.

³⁹ AAT (Arxiu Ajuntament de Torrebesses). Registre Civil. Secció Tercera. Defuncions, 1925. 13/07/1925.

⁴⁰ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1663, Escriptura 1271, fol. 29 i 164-167.

⁴¹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1223, fol. 33v-34v; tom 577, fol. 117-144.

⁴² AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1445, Escriptura 192, fol. 441-442.

⁴³ Veure nota 24.

⁴⁴ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1445, fol. 79-83.

⁴⁵ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1271, fol. 29.

⁴⁶ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1667, fol. 199-203.

⁴⁷ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1205, fol. 30.

⁴⁸ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1271, fol. 29.

⁴⁹ AHN, – Secció Clero – Secular – Regular – Llibre 13.929.

⁵⁰ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 164, fol. 58-59.

⁵¹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1445, fol. 79-83.

⁵² AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 404, fol. 85.

Les propietats desamortitzades en aquest poble van seguir el procés habitual de subhasta. Les terres van ser comprades per la família de casa Gort, tret de la finca coneguda com l'Era del Senyor. Aquelles finques prompte comencen a vendre's com a patis i s'edifiquen cases que van configurant i completant els diferents carrers: Major i Planeta. (Fig. 8)



Fig. 8. Plànol en el que es veu, il·luminats amb color groc, els terrenys que van ser propietat d'Escala Dei.

Carrer Sant Pau

Durant un temps, també va ser anomenat *Carrer del Portal*.

Carrer Major

Aquest carrer era conegut com a *Camí de Llardecans*⁵³ i discorria fins al que ara és el *Carrer 101*; seguia aquest carrer i per la vall i arribava a Llardecans. També va tenir els noms de *carrer Major*,⁵⁴ el *Raval del Portal*,⁵⁵ *Carretera Real*.⁵⁶ Quan es va obrir el carrer, va ser l'entrada i sortida del poble, en substitució del que havia estat fins llavors, el del carrer del Clavell, que va quedar en desús. *La Carrerada*,⁵⁷ *Carrer que va a Torres*,⁵⁸ *Carrer Raval o Camí del Pontarró* (MONCLÚS 1872a). Seguint el carrer i després el que ara és la carretera, s'arriba a la part de la vall coneguda com el Pontarró. *Camí que va al poble de Sarroca*.⁵⁹

Carrer Sarroca⁶⁰

Per aquest carrer, el primer poble que es troba és el de Sarroca; d'aquí el nom d'aquest carrer, durant molt de temps. En l'any 1934, el canvi en pel nom de *carrer de Francesc Macià* (JANÉ 1934 c). En aquest temps les idees que es proclamaven, eren molt trencadores tant a Catalunya com a la resta d'Espanya. És llavors que aquest carrer serà conegut amb el nom de Francesc Macià, que va ser president de la Generalitat de Catalunya.

Una vegada acabada la Guerra Civil, van tornar a anomenar el carrer com a *carrer Sarroca* i, cap al final del segle xx, canvien el nom i li posen *carrer Major*. Amb aquest nom se'l coneix ja fa un temps; potser per fi Torrebesses tindrà un Carrer Major que no canviï de nom al cap de poc temps.

Carrer 101

El primitiu nom d'aquest carrer era, des de sempre, *Camí de Llardecans*. Després, qui va fer el plànol de l'Ajuntament, a aquest carrer i als del darrere els van donar números i així, quan en l'any 2019 es reorganitza els carrers, li donen el nom de 101.

Carrer Prat de la Riba

El carrer Prat de la Riba també va tenir diferents noms: *Carrer sense nom*,⁶¹ *Camí de l'Era de batre*.⁶² Totes aquestes finques, l'any de 1859, pertanyien als Roig de Cal Pere Jaume; era la seva era per batre. *Carrer de Linares Rivas* (GUIU 1947) i, després, *Carrer Prat de la Riba*.

Carrer de la Planeta

L'espai on se situa el carrer de la Planeta era conegut com a *Partida de la Peixera*, com la *Partida de les eres* i *Bancal de les Planetes*.⁶³ La major part era propietat del Senyor i una altra pertanyia a cal Gendre. La del Senyor la compren Josep Solà, d'Alfés, veí de Granyena, Josep Guiu, de Cal Silvestre, Joaquim Gort, de Casa Gort, Josep Arqué, de Cal Rafeló, i Ramon Arqué, de Ca la Juana. En escriptura de data 13 de desembre de 1859,⁶⁴ es fa el repartiment dels patis i es posen a la venda, mentre es reserven uns quants per a la construcció de l'església nova. S'obren dos carrers nous que, junt amb el tros del Camí de la Granadella, seran coneguts com a *carrer de la Planeta*.

⁵³ Veure nota 17.

⁵⁴ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1271, fol. 29.

⁵⁵ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 577, fol. 140.

⁵⁶ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1829 i 169, fol. 41 i 106v.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1662, Escripura 3, fol. 3-4.

⁵⁹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1217, fol. 145v-147.

⁶⁰ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1455, Escripura 185, fol. 789-800.

⁶¹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1449, Escripura 280, fol. 877-879v.

⁶² AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1664, Escripura 170, fol. 226-227.

⁶³ AHN, M. Clero Secular – Regular número 13969.63 AHN, M. Clero Secular – Regular número 13969.

⁶⁴ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1439, fol. 63-66.

A l'efecte de poder fer un millor estudi, dividirem aquests carrers en tres parts:

1. *Antic camí de la Granadella* (color blau). Durant molts anys és conegut com a *Camí de la Granadella*,⁶⁵ també, més tard, *Carrer del Portal Nou*⁶⁶ i *La Planeta*, i en data 6 de maig de 1982, sent batlle de Torrebesses D. Josep Maria Arbonès i Font, de Casa Canut, en presència de Maria Adela Robert, viuda de Pujol, se li dona oficialment el nom de *carrer del Mestre Emili Pujol* (JANÉ 1982e).
2. *Carrer transversal* (color vermell). El terreny pertanyia a la *Partida de la Planeta*,⁶⁷ també consta com a *carrer o passadís*,⁶⁸ després, *carrer de la Planeta*, i l'any 2019 se li dona el nom de *Josep Solsona*.
3. *La part més llarga del carrer de la Planeta* (color verd). Per una banda, aquest carrer no té sortida, ja que li barren el pas les cases del carrer del Portal i, per l'altra banda, malgrat que té sortida, s'ha de salvar un cest desnivell. Els seus noms: *De Partida de la Planeta*,⁶⁹ *Paratge de la Planeta*,⁷⁰ *carrer o passadís*⁷¹ a *carrer de la Planeta*,⁷² que és el que va tenir i té ara. (Fig. 9)



Fig. 9. Plànol dels tres carrers que en el seu dia van ser nomenats carrer de la Planeta.

Avinguda 11 de Setembre

Cap a la meitat del segle passat, s'obre una via o camí que uneix les Borges Blanques amb els diferents pobles de les Garrigues i Torrebesses. Uns anys més tard, essent batlle la Sra. Àlicia Masip i Villanueva, una part d'aquesta via és declarada carrer del poble, amb el nom d'*Avinguda 11 de setembre*.

Plaça dels Pagesos

Es tracta de l'espai que està situat davant del que és l'església nova. És en aquest espai que, cap al final del segle xx, li donen nom i l'anomenen la *plaça dels Pagesos*.

Carrer de la Parra

Aquest carrer, d'ençà que es va obrir, s'anomenava *carrer de la Planeta*,⁷³ fins que, al principi del segle xx, li van donar el nom de *carrer de la Parra*.⁷⁴

Carrer de la Cooperativa

Quan es va construir la cooperativa del poble, tot entrant a la part esquerra, va restar un carrer. En un principi li van donar el nom de *Carrer de Gort* i, més tard, *Carrer de la Cooperativa*.

Plaça de Tomàs Ballesté

Després d'arranjar l'interior de l'edifici de l'església nova i en l'any 1994, essent alcalde de Torrebesses el Sr. Jaume Llovera i Mota, a l'espai que en resulta li donen aquest nom (JANÉ 1994d).

L'any 2019, el Sr. Mario Urrea i Marsal, batlle de Torrebesses, va reorganitzar els carrers. Els que en resulten, són els següents: *Travessera del carrer Major*, *Carrer Josep Solsona*. Romà Sol i Carme Torres (1989) donen com a oriünd de Torrebesses a en Josep Solsona, això no obstant, era de Torres de Segre. Es deia Josep Solsona i Puig i estava casat amb Maria Català i Molins, també de Torres de Segre. En data 2 de desembre de 1809,⁷⁵ bategen en l'església parroquial de Torrebesses un fill, en Josep Solsona i Català (MONCLÚS 2020b). Devien viure a Torrebesses quan el van penjar a la forca. En va quedar l'esposa i almenys el fill, en Josep, però no se'n troben més dades. Es considera que és prou important que habités a Torrebesses en la seva mort, per considerar-lo del poble.

Carrer de Francesc Macià

No es tracta del mateix carrer que temps abans havia portat aquest nom; de fet, està ubicat en el pati on havien de construir la rectoria de l'església nova, però en l'any 2019 rep l'estatus de carrer i se li dona aquest nom.

⁶⁵ Ibídem.

⁶⁶ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 592, fol. 381-382.

⁶⁷ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1439, fol. 63-66.

⁶⁸ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1660, Escripura 314, fol. 469v-470.

⁶⁹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1569, fol. 617-618.

⁷⁰ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1660, Escripura 71, fol. 95v-96.

⁷¹ AHL, Protocols notariais circumscripció de Lleida. Tom 1660, Escripura 314, fol. 469v-470.

⁷² Veure nota 69.

⁷³ AAT. Registre Civil – Secció Primera. Llibres de naixements, dates 12-5-1892 i 11-5-1916.

⁷⁴ Ibídem.

⁷⁵ Arxiu Diocesà de Lleida (ADL), Parròquia de Torrebesses. Llibre de naixements. Assentament 12-11-1809: Josep Solsona i Català.

Carrer Joan Oró i Frorensa

En Joan Oró era fill de Maria Florensa i Rué, que neix aproximadament l'any 1884 i era filla de Francesc Florensa i Esteve (de cal Quico del Negre) i de M. Rosa Rué i Font (de Casa Manel), tots de Torrebesses (MONCLÚS: 1884 c). Va ser un científic de gran renom de la N.A.S.A. En l'any 2019 se li fa l'homenatge d'un carrer al seu nom.

Carrer del Bolló

Aquest carrer mena cap a aquesta font.

Carrer de Josep Boe

Es tracta d'un carrer obert fa poc, situat en la part que havia estat l'Era Castelló. Romà Sol i Carme Torres (1989) donen com a oriünd de Torrebesses a en Josep Bohè i Garcia, casat. Això no obstant, era de Sarroca. En el llibre *Efemérides de la Guerra de la Independència en Catalunya* (HUGUET 1915: 81) trobem que diu: «1812.— Son fusilados en Lérida por orden de Henriot, José Boé, de Torrebesses...». Consultada la llista original d'aquests morts,⁷⁶ trobem: «Josep Roe de Torrebesses». Com es pot veure, el cognom és Roe, no Bohe, i el segon cognom no hi figura. Una vegada consultat el treball dels cognoms de Torrebesses (MONCLÚS 2020 b), trobem que en Josep Rohe és fill de Domènec Rohe i de Maria, i està casat amb Magdalena Matheu i Rohe, filla de Pere i Magdalena, tots del poble de Sarroca. En data 16 d'octubre de 1810,⁷⁷ bategen a Torrebesses el seu fill, Josep Rohe i Matheu. En la mort d'en Josep, ell i la seva família vivien a Torrebesses i això es considera que és prou important per a dedicar-li aquest carrer.

Travessera de Sant Pau

Es tracta d'un carrer pròxim al carrer Sant Pau.

Carrer de les Escoles

Un carrer relativament nou, que passa per la part del darrera de les esmentades escoles.

CONCLUSIÓ

Fins aquí hem vist que, des de sempre i al llarg del temps, cap batlle havia vist la necessitat de regular el nom dels diferents carrers del poble. És natural, perquè la població de Torrebesses estava més preocupada i ocupada en fer produir els camps que en fer cases i carrers especialment macos.

Al llarg del temps, alguns batlles van donar nom a algun carrer o plaça, però no es va fer una reorganització total fins a l'any 2019, quan es van retolar els carrers de nou, amb noms escollits pels habitants del poble, entre els proposats per l'Ajuntament. Una feina ben feta que fa lluir els carrers del poble ben polits i endreçats, però hem de dir que hi manca un detall: Un carrer dedicat a una dona, com sempre les grans oblidades. Això no obstant, s'intenta donar-li solució i entretant, s'ha inaugurat un mural dedicat a la dona pagesa.

”

Des de sempre i al llarg del temps, cap batlle havia vist la necessitat de regular el nom dels diferents carrers del poble.

⁷⁶ ADL, Parròquia de Sant Joan de Lleida. Llibre de defuncions, número 8.

⁷⁷ ADL, Parròquia de Torrebesses. Llibres de naixement. Assentaments 16-10-1810: Josep Rohé i Matheu.

DOCUMENTACIÓ

ESTADELLA (1921): Fons documental de ca la Marta. Document particular facilitat per Mónica Estadella i Arqué.

FONT (1914): Fons documental de ca la Bessona. Document particular facilitat per Manel Font i Vidal.

GUIU (1947): Fons documental de ca la Monquia. Documents particulars facilitats per Jaume Farré i Marisol Guiu,

JANÉ (1455a, 1967b, 1934c 1994d): Fons documental i fotogràfic de Josep Jané (1994d). Fons documental de ca la Teresa del Tomàs. Documents particulars facilitats per Mercè Jané i Vidal, recollits pel seu pare, en Josep Jané i Periu: (1455a) (1967b) (1934c).

MONCLÚS (1872): Fons documental de cal Pubill. Documents particulars que aporta M. Jesús Monclús i Puig.

MONCLÚS (1740a, 1809b, 1884c): M. Jesús Monclús i Puig. Informació extreta del treball d'investigació de genealogia referent a Torrebesses, realitzat per l'autora (inèdit).

NEBOT (1707-1833): Fons documental de cal Batlle. Document particular facilitat per Carmel Montagut i Nebot.

ROIGÉ i MORENO (1985): Fons documental de ca la Marieta. Document particular facilitat per Josep Roigé i Montse Moreno.

BIBLIOGRAFIA

HUGUET (1915): Ramon Huguet i Miró, *Efemérides de la Guerra de la Independencia en Cataluña*, Lleida, Imprenta Catòlica de Jaime Miró.

JANÉ (2000): Josep Jané i Periu, *Introducció a la història de Torrebesses*, Ajuntament de Torrebesses - Diputació de Lleida.

MONCLÚS (2020): Maria Jesús Monclús i Puig, «Torrebesses: condicions de vida en el segle XVII», *Shikar*, 7, p. 8-15. En línia: <https://raco.cat/index.php/Shikar/article/view/384947> (consulta: 11/06/2024).

MONCLÚS (2022): Maria Jesús Monclús i Puig, «Els molins a Torrebesses del segle XVII al XXI». *Shikar*, 9, p. 40-46. En línia: <https://raco.cat/index.php/Shikar/article/view/412260> (consulta: 11/06/2024).

SOL i TORRES (1989): Romà Sol i Clot i Carme Torres i Graell, *Petita història de Lleida*. Lleida, La Manyana.